
PROFESSIONAL TA'LIMDA KORREKSION PEDAGOGIKA ASOSLARI

D.I. Mukumova

*“TIQXMMI” Milliy tadqiqot universiteti
“Professional ta’lim” kafedrasida dotsenti.*

Temirova Z.

universitet ilmiy izlanuvchisi

Rizayeva Sh.

universitet mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada to‘liq holda korreksion faoliyatning mohiyati “Korreksion pedagogika” (“Maxsus pedagogika”) fani negizida ochib berilgan. “Korreksion pedagogika” (“Maxsus pedagogika”) pedagogik turkum fanlar orasida alohida o‘rin tutadi. Ushbu fan jismoniy va aqliy rivojlanishda orqada qolgan bolalarni parvarishlash, ularga individual ta’lim berish, tarbiyalash orqali ularni rivojlantirish masalalari o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Korreksion pedagogika, predmeti, vazifalari, kategoriyalari, anomal bolalar, korreksiya, difektologiya, inklyuziv ta’lim, oligofreno, tiflo, surdo, logopediya, uyda o‘qitish, korreksiyalash, faoliyat, korreksion faoliyat, tamoyil, korreksiyalash tamoyillari, bosqich, korreksiyalash bosqichlari, korreksiyalash shartlari.

Аннотация. В данной статье полностью раскрывается сущность коррекционной деятельности на основе науки «Коррекционная педагогика» («Специальная педагогика»). «Коррекционная педагогика» («Специальная педагогика») занимает особое место среди дисциплин. По данному предмету рассматриваются вопросы ухода за детьми, отстающими в физическом и умственном развитии, обеспечения им индивидуального обучения, развития через образование.

Ключевые слова: Коррекционная педагогика, предмет, задачи, категории, аномальные дети, коррекция, диффектология, инклюзивное образование, олигофренофил, дислексия, логопед, домашнее обучение, коррекция, деятельность, коррекционная деятельность, принцип, принципы коррекции, этап, этапы коррекции. , условия коррекции.

Abstract. This article fully reveals the essence of correctional activity on the basis of the science of "Correctional pedagogy" ("Special pedagogy"). "Correction pedagogy" ("Special pedagogy") has a special place among disciplines. This subject examines the issues of caring for children who are lagging behind in physical and mental development, providing them with individual education, and developing them through education.

Key words: Correctional pedagogy, subject, tasks, categories, anomalous children, correction, difectology, inclusive education, oligophreno, dyslexia,

speech therapy, home education, correction, activity, correctional activity, principle, principles of correction, stage, stages of correction, conditions of correction.

Maxsus pedagogika uzoq yillar davomida pedagogika oliy ta'lim muassasalarining "Defektologiya" (yun. "defectus" – nuqson, kamchilik, "logos" – fan, ta'limot) fakultetlarida o'qitilib kelingan. Zamonaviy sharoitda "Maxsus pedagogika" fani "Inklyuziv ta'lim" degan nom bilan ham atalmoqda.

Inklyuziv ta'lim (ing. "inclusion" – o'z ichiga olish, kiritish, uyg'unlashtirish) davlat siyosati bo'lib, nogironligi yoki boshqa sabablar tufayli (tarbiyasi og'ir, etim bolalar, turli hil kasalliklarga chalingan ijtimoiy himoyaga muhtoj mayda millat bolalari) maxsus yordamga muhtoj bo'lgan bolalarni sog'lom tengdoshlari bilan birga umumta'lim muassasalarida o'qitish va tarbiyalashni ko'zda tutadi.

Kirish: Respublika OTMda Pedagogik turkum fanlar doirasida "Korreksion pedagogika" mustaqil fan sifatida o'qitilgani sababli ayni o'rinda ushbu fan asoslari xususida batafsil to'xtalmay, asosiy e'tiborni umumiy o'rta ta'lim maktablarida kuzatiladigan korreksion. Korreksion pedagogika ("Maxsus pedagogika") – rivojlanishda jismoniy yoki psixik kamchilikka ega, maxsus, individual tarbiyalash va o'qitish metodlariga asoslangan, imkoniyatlari cheklangan bolalarni rivojlantirish jarayonini boshqarishni o'rganuvchi fan¹.

Professional ta'lim jarayonida o'quvchining o'qishi va xulqi bilan bog'liq salbiy holatlarni bartaraf qilishda o'qituvchi, maktab psixologi, tibbiyot xodimi tomonidan korreksion faoliyat tashkil etiladi. Korreksion faoliyatning asosini korreksiyalash tashkil qiladi.

Korreksiya (yun. "correctio" – tuzatish; pedagogikada – pedagogik tuzatish) – pedagogik uslub, tibbiy choralardan iborat maxsus tizimi yordamida anomal bolalarning psixik, jismoniy rivojlanish kamchiliklarining qisman yoki to'liq tuzatilishi².

Korreksiyalash (pedagogik tuzatish) – o'quvchi shaxsida kuzatilayotgan og'ishlarni tashxislash asosida ularni bartaraf qilishga qaratilgan maxsus hamda umumiy pedagogik chora tadbirlar tizimi; sabablarini tashxislash asosida o'quvchi shaxsida kuzatilayotgan og'ishlarni bartaraf etishga qaratilgan harakat; maxsus hamda umumiy pedagogik chora-tadbirlarning ko'rilishi.

Korreksion faoliyat – pedagogik uslub, tibbiy choralardan iborat maxsus tizimi yordamida anomal bolalarning psixik va jismoniy rivojlanish kamchiliklarini qisman yoki to'liq tuzatishga qaratilgan pedagogik faoliyat³.

O'z mohiyatiga ko'ra korreksiyalash mustaqil pedagogik hodisa hamda maxsus harakatlar tizimi sifatida namoyon bo'ladi. SHuningdek, korreksiyalash muayyan pedagogik hodisaga yondashuv nuqtai nazardan to'liq yoki qisman amalga oshirilishi ham mumkin. Aksariyat holatlarda korreksiyalash yaxlit

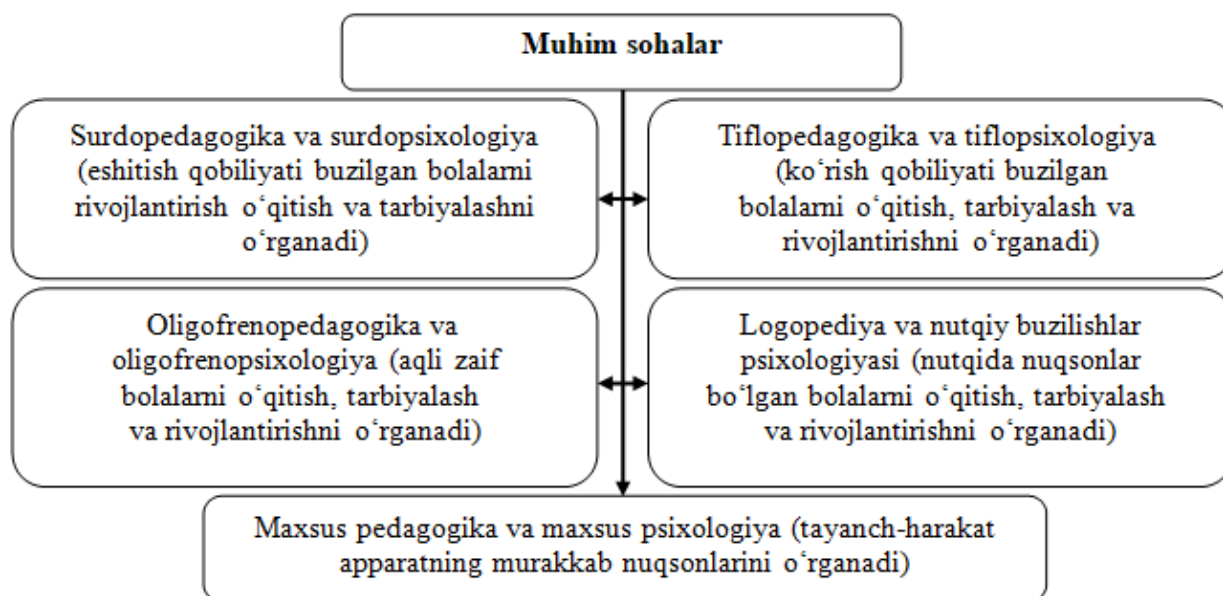
¹ Педагогика: 1000 та саволга 1000 та жавоб / Мет.қўлл. У.И.Иноятов, Н.А.Муслимов, М.Усмонбоева, Д.Иноғомова. – Т.: ТДПУ, 2012. – 179-б.

² Педагогика: 1000 та саволга 1000 та жавоб / Мет.қўлл. У.И.Иноятов, Н.А.Муслимов, М.Усмонбоева, Д.Иноғомова. – Т.: ТДПУ, 2012. – 179-б.

³ Ўша манба. – 179-б.

pedagogik hodisaga nisbatan amalga oshiriladi va bunda ko'p omillilik inobatga olinadi.

Maxsus pedagogika o'z ichiga quyidagi sohalarni qamrab oladi (1-rasm)⁴:

Professional ta'lim muassasalarida pedagogik tuzatishlar korreksion-rivojlantiruvchi ta'lim negizida amalga oshiriladi. Bunda quyidagilarga e'tibor qaratiladi:

tashxislash natijalarini tahlil qilish va baholash asosida ularda kuzatilayotgan o'quv va xulqiy nuqsonlarni bartaraf qilish orqali o'quvchi

shaxsini rivojlantirish maqsadi, vazifalarini aniq belgilash;

rivojlanish (o'qish, murakkab bo'lmagan matematik amallarni bajarish, nutq, fikrlash qobiliyati, fikrlarni mantiqiy bog'lay olish, fikrni og'zaki va yozma tarzda bayon qilish)da muammolari bo'lgan o'quvchi yoki o'quvchilar guruhi uchun "Individual rivojlanish dasturi"ni ishlab chiqish;

Talabalar guruhini korreksion rivojlantirish metodikasini puxta asoslash, samarali shakl, metod, vosita, texnologiyalarini tanlash;

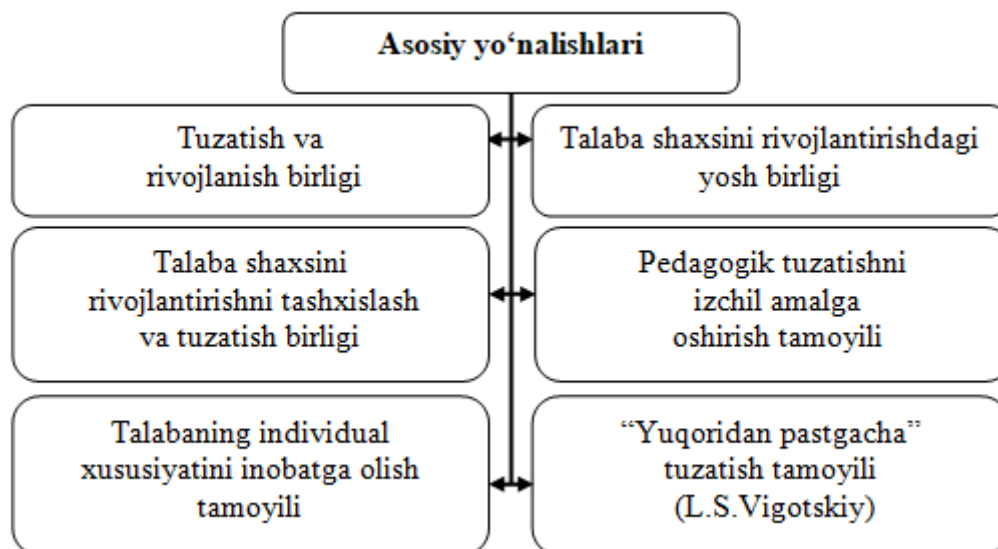
ta'lim mazmunini, o'quv materiallarini talabaning mavjud rivojlanish darajasini to'ldiradigan, u tomonidan qabul qilinadigan bir muncha murakkab o'quv axborotlari bilan to'ldirish;

shartli tabaqalashtirgan talabalar guruhlarining bilim darajasiga mos holda o'quv materiallarini taqdim qilish;

talabalar guruhining "yaqin rivojlanish hududi"ni belgilagan holda imkoniyatlarini to'la ro'yobga chiqarish choralari belgilash.

Korreksiyalashning ustuvor tamoyillarini quyidagilar tashkil qiladi 2-rasm):

⁴ Ўша манба. – 179-б.

1. Tuzatish va rivojlanish birligi. Unga ko‘ra pedagogik tuzatishning zarurligi haqidagi qaror faqat talaba shaxsi rivojlanishining ichki va tashqi sharoitlarini psixologik-pedagogik tahlil qilish asosida qabul qilinadi.

2. Talaba shaxsini rivojlantirishdagi yosh birligi. Bu o‘quvchiga uning yoshi rivojlanishi nuqtai nazaridan individual yondashuvni bildiradi.

3. Talaba shaxsini rivojlantirishni tashxislash va tuzatish birligi. Tuzatish ishlari mavjud muammolarni faqat talabaning keyingi “rivojlanish hududi”ni uning o‘ziga xosligi asosida kelib chiqadigan keyingi ehtimoliy rivojlanishini bashoratlashni yaxlit holda tashxislash hamda baholashdan iboratligini anglatadi. Pedagogik tuzatish va rivojlanish bir-biri bilan o‘zaro bog‘liq. Zero, pedagogik tuzatishning natijasi talaba shaxsini rivojlantirishni anglatadi.

4. Pedagogik tuzatishni izchil amalga oshirish tamoyili. Talabaning faolligi uni rivojlantirishda asosiy harakatlantiruvchi kuchdir. SHu sababli o‘qituvchi, psixolog hamda ota-onalar o‘zaro hamkorlikda talabani ma’lum faoliyat turlariga jalb qilish, unda faollik ko‘rsatishini ta’minlash orqali psixologik-pedagogik tuzatishni tashkil etishi zarur. Ushbu tamoyil maqsadga erishishning samarali yo‘l, metod, vositalarini tanlash muhimligini ko‘rsatadi.

5. Talabaning individual xususiyatini inobatga olish tamoyili. Bu tamoyil har bir talabaning ichki imkoniyatlarini aniqlash asosida pedagogik tuzatish ishlarini rejalashtirish, amalga oshirish lozimligini belgilab beradi. Tamoyilning mohiyatiga ko‘ra talabalar bilan psixologik-pedagogik tuzatish olib boriladigan talabalarga “ikkinchi toifali talabalar” singari munosabatda bo‘lmaslik kerak. SHundagina ularda kuzatilayotgan “ta’limiy og‘ish”ni bartaraf qilish mumkin.

6. “Yuqoridan pastgacha” tuzatish tamoyili (L.S.Vigotskiy). O‘qituvchi va psixologning diqqati talabaning “ertangi rivojlanishi”ga qaratilishi lozim. Shunga ko‘ra, bordi-yu, pedagogik tuzatishning maqsadi “pastdan” boshlangan, ya’ni, quyi ko‘rsatkichlarga tayanilgan bo‘lsa, u holda uning mazmunini talabalarining “keyingi rivojlanish hududi”ni shakllantirish tashkil qiladi. Talaba tomonidan erishilgan

natijalarni o'rganish va baholash uning keyingi rivojlanish hududini "yuqoridan pastgacha" tamoyili bo'yicha tuzatish maqsadga muvofiqligini ifodalaydi⁵.

Xulosa. Korreksion faoliyat quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

talabani ijtimoiy muhitga moslashtirish (ayniqsa, yolg'iz ona yoki mukammal bo'lmagan oila sharoitida tarbiyalanganlarni, chunki ularning aksariyati odamovi bo'lib, ijtimoiy muloqotga kirishga qiynaladi);

talabani ta'lim jarayoniga moslashtirish;

talabada ijtimoiy faollikni rivojlantirish;

o'zlashtira olmaslik sabablarini aniqlash va ularni bartaraf qilish;

talabada fikrlash qobiliyatini rivojlantirish;

talabaning nutqidagi nuqsonlarni bartaraf qilish, nutq boyligini oshirish;

talabaning xulqidagi kamchiliklar (tajovuzkorlik, yuqori darajadagi ta'sirchanlik, tushkunlikka beriluvchanlik, hissiyotni sust namoyish qilish, salbiy odatlar – tamaki mahsulotlarini chekish, giyohvand moddalar yoki spirtli ichimliklarni iste'mol qilish, jinoyatga moyillik kabilar)ni tuzatish;

talaba mansub bo'lgan oiladagi nosog'lom muhitni bartaraf qilish va oiladagi

ijtimoiylashuv jarayonini shakllantirishga yo'naltirilgan chora tadbirlar ishlab chiqish va talaba shaxsiga nisbatan yordam ko'rsatish choralari belgilash.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ismoilova Z.Q. Talabalarining kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirish Dis...p.f.n.prof Toshkent 2000.-133 b.
2. Дудина М.М., Хаматнуров Ф.Т. Основы психолого-педагогической диагностики / Учеб.пособие. - Екатеринбург: Изд-во Рос.гос.проф.пед. университет, 2016. – 190 с.
3. Ингенкамп, Карлхайнц. Педагогический диагноз / Пер. мокрый М.: Pedagogika, 2001. – S. 16-17.
4. Pedagogik diagnostika / Ma'ruza matnlari. Tuzuvchi: X.Rahmatova. – Namangan: Namangan DU, 2014. – 100 b.
5. Овсянникова С.К. Педагогическая диагностика и коррекция в образовательном процессе / Учебно-метод.пособие. – Нижневартовск: Изд.во Нижневарт.хуманит.унив.та, 2011. – 243 с.
6. Yo'ldoshev J.G', Shirinov M.K., Ochilov F.I. Pedagogik diagnostika / O'quv-metod.qo'll. – 2014. – 96 b.
7. <http://www.lex.uz> (ЎзР қонун ва ҳужжатлари)
8. <http://www.ziyounet.edu.uz> (Билим портали)

⁵ Колесникова Г.И. Основы психокоррекции – Ростов на-Дону: Феникс, 2005. – С. 324.